

8. Кукушкіна М.В. Флиграні на бумаге русских фабрик XVIII — начала XX вв. Обзор собрания П.А. Картавова: Исторический очерк и обзор фондов рукописного отдела библиотеки Академии наук СССР. Вып. II /XIX-XX века/. — М.; Л., 1958. — С. 285-372.
9. Eineder Georg. The Ancient Paper-Mills of the Former Austro-Bungarian Empire and Their Watermarks. — Hilversum-Holland, MCMLX.
10. Mieczyslaw Gebarowicz. Z dziejow papiernictwa XVI-XVIII w. Roczniki Biblioteczne, R.X. z. 1-2. — Warszawa, 1966. — S. 1-79 (плюс 30 таблиць з 131 філіграною).
11. Joachim Lelewel. Bibliograficznych ksiąg dwoje. —

- t. II. — Wilno, 1826, (табл. XVIII — з книг Герошим В'єтора №№ 38, 39; з книг Марка Шарфенберг №№ 44,45; з рукописів №№ 4, 6).
12. Johan Sebastian Bachs Werke. Herausgeg. von der Bach Gesellschaft. — Lieferung, 1800. — S. 47-48.
13. Wisso Weiss. Die Bedeutung der Wasserzeichenkunde für Geschichtsforschung // Archivmitteilungen. — Berlin, 1955. — S. 22.
14. Joachim Kirschner. Germanistische Handchriftenpraxis. — München, 1950. — S.12-13.
- Крикун М.Г. Втечі на Поділля в першій половині XVIII ст. // Вісник Львівського університету ім. Ів. Франка, серія історична. — Вип. 3, 1965. — С. 63

Георгій Папакін

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ АРХЕОГРАФІЧНОЇ КОМІСІЇ ЦАУ УСРР (1929 — 1930 РР.) (продовження)

Наукові засади видання фондового довідника-огляду, сформульовані під час праці над описом Коша, стали у нагоді всім архівістам, які виконували аналогічну роботу. Деяко іншого характеру набув опис документів Генерального військового суду — однієї з найважливіших центральних установ гетьманщини XVIII ст., що його теж мала здійснити архівознавча секція АК [1]. Проте робота над цим описом була набагато складнішою, ніж над Архівом Коша, котрий зберігався у вигляді компактного фонду. Документи Генерального військового суду були розпорочені. Як зазначав у доповідній В.Барвінський, на той час завідуючий ХЩА, «фонд ГВС складається із справ та книг. Справи фактично не відокремлено з тих архівних фондів, у складі яких вони перебувають, а саме — Чернігівського та Полтавського відділів, а також «Черниговской Палаты Гражданского и уголовного суда». Тому, звичайно, описувати можна тільки книги.... Книги ГВС, що перебувають у складі архівного фонду «Черниговской палаты гражданского и уголовного суда» ХЩА, поділяються на такі групи: 1) Журнали за 1741, 1768-1782, 1786, 1788-1789 рр. в кількості 44 книги; 2) Книги «приговоров» і «решений» за 1728-1769, 1771-1775, 1777-1782, 1786 рр. в кількості 101 кн.; 3) Книги «определений» за 1768, 1771-1780, 1782, 1784, 1786, 1789 рр. у кількості 18 кн.; 4) Книги указів за 1740-1756, 1762, 1768, 1771, 1773-1782, 1786-1789 рр. у кількості 28 книг». Аргументовано розглянувши кожен з цих видів документів, В.Барвінський вказував: «На мою думку, слід складати опис книг «приговоров» і «решений», бо вони містять у собі вироки та ухвали суду «по судным расправным делам» [2, арк.28-28 зв.].

Архівознавча секція постановила «вважати за потрібне підготувати до видання описи книг Військового генерального суду», доручивши В.Барвінському подати характеристики книг, а М.Горбаневі — з'ясувати можливу форму описання книг [2, арк.22]. Трохи пізніше секція, зваживши можливі перешкоди на шляху видання (великі обсяги робіт та значні грошові витрати),

постановила найближчим часом видати описи цих книг лише до реформи «Войскового суда» за часів Розумовського. Форму, за якою видаватиметься опис книг, затвердити подану В.Барвінським у доповідній записці. Загальний догляд та редагування доручити т.Барвінському, а для технічного підготування видання необхідно підшукати відповідного робітника [2, арк.25].

Пропозиція В.Барвінського зводилася до того щоб описувати не архівні, а карні справи, зберігаючи назву з «приговора» та вказуючи на аркуші, де вона міститься у книзі [2, арк.28 зв.]. Проте, це вирішувало питання про загальний обсяг і вид видання. Аби з'ясувати його детально, працівники ХЩА підготували опис однієї книги «решений» суду за травень-червень 1758 р. Цей цікавий документ — пробний опис — дозволив побачити переваги й недоліки описання, що йде тільки за документом, і необхідність всеохоплюючого вивчення географії, обставин, діючих осіб карного процесу тогочасу [2, арк.37-38]. Тому при обговоренні проєкту на архівознавчій секції були встановлені такі вимоги до описання справ: «1) подавати точну назву книжок і за який вони р., та архівні номери їх; 2) В середині книжок відмічати лише назви місцевих та номери протоколів; 3) (графу ч.2) звідна справа поступила не вносити, оскільки вона нічого не дає, а забире в опису багато місця; 4) обов'язково треба зазначити в кінці назву протоколу, повністю територіальні ознаки даної події аж до села, там де це можливо (полк, місто, село); 5) соціальні ознаки дієвих осіб, що їх згадується в тому чи іншому вирокі Генерального суду, треба обов'язково позначити; їх імена зазначити ініціалами, прізвища ж повністю [2, арк.36].

Як бачимо, цей опис суттєво відрізнявся від «Опису Коша». Якщо там за однією описання бралася діловодна справа, то тут точкою відліку був «протокол», і саме його номери вносилися як порядкові. У межах книг відлік йшов за хронологією (місяць, рік.), а далі — за номером самої книги. Це наближало майбутнє видання до типу тематичного описання. Надзвичайну вагу несли

примітки — адже без повноцінного науково-довідкового апарату (іменного, географічного, предметно-тематичного) описом користуватися було цілком неможливо; він повністю втрачав свою інформаційність.

Безперечно, цей опис, як і опис Коша Запорозької Січі, мав відіграти значну роль у виробленні наукових принципів підготовки довідників про зміст архівних фондів, але його видання не здійснилося по незалежним від Археографічної комісії причинам.

Архівознавча секція АК ЦАУ мала великі плани роботи над науково-довідковими виданнями. Була накреслена ціла програма підготовки «всіляких довідників для науково-дослідного використання архівних багатств», видання «спеціальних довідників типу відомих «Пам'ятних книжок» для кожного архіву окремо» [3]. Підтвердження цього факту є присвоєння першому ж довіднику що вийшов під грифом АК ЦАУ — по фондах ЦДАДА — номера 1 у серії III. На жаль, з документів Архівознавчої секції, що збереглися, неможливо встановити зміст інших двох серій. Можна лише здогадатися, що ними могли бути огляди окремих важливіших фондів — як от Архіву Коша Запорозької Січі або Генерального військового суду, а також довідник, що охоплював би усю сукупність документів ЄДАФу України. Наукові підвалини цього важливого довідника Археографічна комісія почала відпрацьовувати ще з 1929 р., практично з моменту створення Архівознавчої секції. Мова йде про «Огляд найважливіших фондів України», підготовці якого архівознавча секція, як ми бачили, приділяла багато уваги. Практично разом із списками фондів окружних архівів, що регулярно друкувалися у журналі «Архівна справа» та «Пам'ятними книжками архівів», це видання мало завершити цілісну інформацію дослідників та широкої громадськості про місця зберігання і зміст документів ЄДАФу України. Для того, аби скласти повну уяву про необхідність цієї роботи, слід згадати обставини 1929-1930 рр. Пройшло не більш 8-10 років після створення місцевих архівів, проте мережа їх вже кілька разів змінювалася. Про місця зберігання документів губернських та повітових установ іноді не знали навіть досвідчені архівісти. А про родинні фонди, особові збірки, колекції, що надійшли до державних архівів, взагалі не було ніякої поширеної інформації.

Свій відбиток наклали ще заплутані питання історичного зондування, що призвели до зберігання Архіву Коша Запорозької Січі в Одесі, Чернігівської судової палати — у Харкові і так далі. В таких умовах краще необхідним було мати довідник, згідно якого, відшукуючись від назви установи або прізвища власника, можна було б отримати попередню інформацію про місце зберігання фонду та коротку характеристику його. Така постановка питання торкалася не лише офіційної, але й евристичної археографії, адже давала необхідні настанови щодо пошуків необхідних документів для публікації.

Організація такої широкомасштабної роботи, що мала охопити усі архівосховища України, вимагала певної підготовки. Архівознавча секція підготу-

вала об'їзний лист до всіх архівістів, у якому давала приблизний список фондів, що мали увійти до «Огляду», і викладала настанови до підготовки оглядів окремих фондів.

Саме видання планувалося з такою структурою: невеличкою передмовою від ЦАУ, редакторським вступом, безпосередньо оглядів фондів, розподілених тематично (судові, адміністративні установи і т.д.), покажчиків та переліка архівосховищ із зазначенням фондів, що переходять у кожному з них і увійшли до огляду.

Фондовий огляд пропонувалося скласти з таких розділів: викласти загальні відомості про фонд (його об'ємні показники, хронологічні межі, місце зберігання), дати характеристику основних функцій фондоутворювача, охарактеризувати зміст документів фонду і наприкінці вказати на наявність описів, стан збереженості документів [4, арк. 100].

Ці параметри, на нашу думку, охоплювали практично всі дані, потрібні дослідникам. Інша річ, що не всі з важливих фондів на той час були належним чином впорядковані і описані, і це позбавляло архівістів можливості дати потрібну розгорнуту характеристику фонду. Втім, об'їзник ЦАУ передбачав і такий варіант — в цьому випадку треба було давати посилання на діловодні шифри, а в останньому розділі характеристики вказати, що фонд в архіві ще не описано.

Важливість таких вказівок, наступних документів про підготовку «Огляду», навіть публікацій у журналі «Архівна справа» важко переоцінити. Вони вперше давали певні наукові засади до описання фондів в інтересах дослідників. Не менш важливим було чітко визначитися із переліком тих фондів, що мали увійти до «Огляду». Як ми вже знаємо, планувалися три частини за хронологією: фонди адміністративних та інших установ гетьманщини, введення російського урядництва аж до встановлення губернського поділу України (XVIII — поч. XIX ст.); фонди губернських та інших установ XIX — поч. XX ст.; фонди періоду революції та громадянської війни (1917-1921 рр.).

Втім, вже самий початок праці над збірником висвітлив деякі хиби, що їх неможливо було помітити при підготовчій роботі. Змінювалися фонди установ, які мали загальноукраїнське значення (прикладом, Малоросійська колегія, Генеральна військова канцелярія, Генеральний військовий суд) і місцеві, хоча не менш цікаві установи (полкові суди, сотенні канцелярії). Давати окрему характеристику на кожному з них було зовсім недоцільно, адже їхні функції та склад документів не набагато різнилися, скажімо, у Глухові та Полтаві.

Тому вже при обговоренні найпершого загального списку найважливіших фондів ЗО влітня 1929 р. виникали думки, наприклад, про необхідність при характеристиці фондів сотенних канцелярій з Полтавського архіву вказати, що аналогічні фонди переходять також у ХЦПА, і що фонд «Управління Харківського полицмейстера» доцільно замінити на більш повний фонд з КЦПА [4, арк. 98].

Все це вимагало додаткової роботи по складанню списку фондів для «Огляду» з точки зору їхньої повноти, репрезентативності і важливості. Хоча 30 квітня 1929 р. і був затверджений цей список з близько 220 найменуваннями [2, арк.12-15], він ще не претендував на остаточність.

З точки зору розробки наукових засад археографії нам дуже цікаво визначити цей процес, що завершився вже 1950 р. Тоді на розгляд ЦАУ поданий був докладно опрацьований і обґрунтований перелік фондів для 1-го випуску «Огляду» (Фонди старої гетьманщини). Він містив назви таких установ, як I та II Малоросійські колегії, Генеральна військова канцелярія, 5 полкових та 3 сотенних канцелярій, до яких додавались би огляди всієї сукупності решток інших аналогічних фондів, Валковської возводської канцелярії, Чугуївської приказної ізби, Військового генерального суду, Чернігівського генерального суду, двох полкових судів, 5 міських магістратів, Козельської міської ратуші, Новосербського корпусу та Коша Запорозької Січі. В.Веретенніков, обґрунтовуючи цей список з 26 фондів, писав, що «кожний з них в силу своєї рідкості та важливої історичної цінності і невеликої сохрнаності має бути подано не сумарно по групах, а індивідуально для кожного фонду» [4, арк.107-107 зв.].

Проте відразу ж кидалося в очі, що не всі ці установи належали до гетьманського періоду історії України, як на це звернув увагу В.Барвінський [2, арк.33]. Не витримувалася ні логічна, ані хронологічна лінія, і назва не відповідала змісту цього випуску «Огляду». До того ж, на практиці виникло дуже багато ускладнень, пов'язаних з недостатнім опрацюванням фондів, іноді їхнім фізичним включенням до інших документальних комплексів. Наприклад, значна частина документів Малоросійської колегії входила до складу конгломерату, що носив назву «Чернігівського та Полтавського відділу ХЩА», а також Чернігівської судової палати. Не відокремлені документи полкових судів, Ніжинського земського з фондів відпівідальних повітових судів тощо [4, арк.116].

Доводилося виходити не з усього обсягу документів, що належали тій або іншій установі, а з тих, що були виявлені. Безперечно, це обмежувало цінність оглядів.

Другий випуск «Огляду» мав вміщувати відомості не про всі установи ХІХ – поч.ХХ ст., що існували в Україні, а лише про ті, по боролися з революцією – тобто жандармські управління, охоронні відділення, поліцейські органи, цензурні установи та тимчасові генерал-губернаторства періоду 1905-1908 рр. (всього 53 фонди) [4, арк.108-109]. Зрозуміло, що це дуже звужувало тематику випуску, його хронологічні рамки (практично лише друга пол.ХІХ ст., а більшість – поч.ХХ ст.), обминався цілий історичний період. До того ж цей випуск мав частково перекриватися видавничими планами журналу «Архівна справа», що намагався друкувати огляди фондів до ювілею революції 1905-1907 рр.

Це були не єдині втрати у порівнянні з першим варіантом проекту «Огляду». Зовсім вилучили огляди особових фондів (О.Ф.Кістяковського, П.Тетбі, Пасеків, Строганових і Кондрат'євих, Самборського і Малиновського, Решніних, Кочубеїв, М.Лорадовичів, Максимовича, Лукашевича тощо), релігійних, учбових установ і закладів, окремих збірочок (Придубська архівна збірка 1746-1919 рр., Архівна збірка Скаржинської 1557-1902 рр., рукописи Чернігівського крайарху) [2, арк.14-15]. Без цих оглядів, як і без відомостей про архіви великих промислових підприємств, волосних правлень [5] запланований збірник втрачав дуже багато.

Таким чином, можна стверджувати, що АК протягом 1929-1930 рр. не вдалося розробити такого проекту «Огляду найважливіших фондів України», який би дав дійсне уявлення про склад, зміст і місце зберігання найцінніших документів української історії. Частково на заваді тут виявилися політичні чинники, що не дозволяли відносити до найважливіших фондів архіви монастирів, церков, представників аристократії; недостатньо налагоджений облік та інформація про склад окремих архівів восховищ також заважали. Проте, на нашу думку, поставлене перед АК завдання – створити науковий огляд усіх найцінніших фондів України, перешкодило наявній силі і можливості провідних археографів ЦАУ. Треба врахувати і загальну нездослідженість історії державних установ в українській історіографії. Намагання ж залучити до цієї роботи широкі кола місцевих архівістів не вдалося, бо не було чітких і всеохоплюючих настанів щодо організації цієї роботи на місцях. Як нам вже відомо, лише окремі огляди фондів, складені найдосвідченішими археографами, мали якусь вартість.

Для розробки наукових засад видання архівних документів АК ЦАУ велике значення мала така дискусія навколо серійного видання Архіву Коша Запорозької Січі. Слід звернути увагу на те, що протягом 1930 р. АК не вдалося виробити дійсних наукових засад цього складного видання. Не дивлячись на те, що акад. Д.Багалій та М.Рубач поставили свого часу питання про можливість доповнення документів фонду джерелами інших архівів восховищ або взагалі реконструкцію фонду, ця планова думка не використовувалася. Тематичний принцип видання, відвойований акад.М.Слабченком, себе не виправдав у практиці; проте так само недокорисним було б просте видання документів за хронологією, що довело вже видання «Опису Архіву Коша». Очевидно, корисно було б поєднати краще з обох типів видання, хоча це виявилось неможливим спочатку через неузгодженість позицій упорядників, а потім – через недостатню кваліфікацію їхніх найближчих спадкоємців. Безперечно, що і цей видавничий проект не можна занести до активу археографічної комісії у вирішенні нею спірних питань археографії.

Втім, не можна розглядати науковий доробок членів АК лише у такому негативному плані. Велике значення мали розроблені ними проекти про

вил видання документів, настанови до підготовки збірників. Вони мали як самостійне значення, так і комплексне — у сукупності з набутками АК ВУАН. Промовистий приклад тому — праця В. Романовського, який розробив свій проект «Правила археографічного опрацювання історичних пам'яток» [6], працюючи в АК ВУАН, але намагався затвердити його іншою Археографічною комісією, від якої він очікував, що вона «покладе край кустарництву в цій галузі» [7, арк. 5].

Навіть невдачі мали свій позитивний зміст — вони демонстрували, як не треба підходити до окремих видань, і змушували спадкоємців шукати принципи інших засад. Проте сама ідея підготовки «Огляду найважливіших фондів України» або «Архіву Коша Запорозької Січі», що народилися в Археографічній комісії, були цілком плідні.

Як своєрідний підсумок розробки АК наукових засад видання документів протягом 1929-1930 рр. можна розглядати текст лекції В. Веретеннікова «Завдання археографічної техніки», що були виголошені ним на 10-денній нараді-зльоті архівних працівників у квітні 1931 р. На цих лекціях цілком переконливо показувалося, що весь процес підготовки документів до видання поділяється на основні чотири моменти — з'ясування зовнішньої історії документів, тобто їхнє описання, виявлення історії зберігання і вивчення усіх редакцій та публікацій; точне встановлення самого тексту документів (рецензія тексту, емендація та транскрипція); встановлення форм науково-вірної репродукції (групування, визначення заголовків, встановлення друкарської форми репродукції) та історичне коментування (пояснювального та допоміжного характеру). Докладно розкриваючи кожну з цих тем, В. Веретенніков вчив молоді кадри архівістів-археографів тим способом підготовки видань, що їх на практиці відпрацювала Археографічна комісія ЦАУ — давати єдино точний або остаточний текст документа, передавати його сучасною фонетикою, орфографією та пунктуацією, простими, прийнятними для читача формами репродукції тексту. Завданнями коментарів він бачив «зробити документ зрозумілим не тільки з погляду граматичного і синтаксичного, але й з історичного, себто 1) дати, якщо в цьому є потреба, історичне обґрунтування датованості і заголовка, що їх документові надається, 2) пояснити подібувани в документі імена і прізвища, так само і інші власні імена, 3) пояснити незрозумілі натяки в документі на будь-які історичні події або факти» [8].

Ще один дуже важливий і складний аспект наукової діяльності АК ЦАУ — її внесок у розробку такої важливої проблеми, як актуальність документальної публікації. Визначення цього поняття вимагає створення дійсно наукових і об'єктивних критеріїв актуальності, на відміну від ідеологічно-кампанейського її тлумачення. Протягом всього періоду існування АК найскладнішим її завданням було саме це — як належним чином обґрунтувати актуальність, тобто доцільність вміщення

у плани і розробки тієї або іншої археографічної публікації різних історичних періодів.

Проте завжди на заваді науковим засадам цього процесу стояли ідеологічні чинники. Вже при створенні комісії було визначено те коло питань, що вважалося актуальним для тих, хто давав дозвіл на її створення: «історія класової боротьби, соціально-політичного та економічного розвитку України» [9, арк. 12]. Це досить м'яке і всеохоплююче формулювання дозволяло певну свободу у виборі тем археографічних досліджень.

Тому на перше місце автори пропозицій починають висувати досить об'єктивні чинники. Так, наприклад, О. Оглоблін обґрунтовує свій видавничий задум як важливість самої історії повстання Петра Іваненка («один з найважливіших моментів соціально-економічної й політичної історії України кінця XVII — поч. XVIII ст.»), так і практичною недоступністю відповідних документів для українських дослідників [10, арк. 1].

З точки зору визначення критерія актуальності велике значення має видавничі історія Остерської актової книги, про яку ми вже згадували. М. Горбань при визначенні необхідності її видання керувався такими критеріями: «коли загалом досі видано надзвичайно мало матеріалів до історії Лівобережної України, то особливо мало є матеріалів до історії українського міста. Тим часом висвітлення історії українського міста має велике значення надто для розробки однієї з основних проблем української історіографії — вивчення процесу формування української буржуазії» [7, арк. 2].

Таким чином, М. Горбань, а також згодні з його думкою В. Барвінський, В. Романовський та акад. Д. Багалій докладно сформулювали ще один критерій актуальності — невисвітленість даної теми ані в історіографії, ані у документальних публікаціях XIX — поч. XX ст.

Саме за такою ознакою до публікації добиралися не лише документи XVII-XVIII ст., а і XIX ст. — з історії «Конарщини» кийівської філією АК [10, арк. 37-40]. Філія взагалі поклала цей принцип в основу своєї діяльності: «публікацію невиданих архівних матеріалів з історії революційних рухів, історії робітничого класу, національного питання й історії народного господарства на Правобережжі» [10, арк. 20].

Інший вагомий критерій — повнота подачі певного явища певного історичного періоду — застосований анонімним автором видавничої пропозиції щодо Луцької гродської книги 1562 р.: «вона є одна з небагатьох книг, що збереглися з часів дії на Волині 1-го Литовського Статуту та Литовського суверенітету. З сторінок цієї книги бачимо життя напередодні 11-го Литовського Статуту 1566 р. та Люблінської унії 1569 р. Але саме тому може бути знайдуться в цій книзі фактичні передумови цих двох великих явищ нашої історії на зламі XVI ст.» [10, арк. 17-18].

Той же плідний критерій — відбиття у документах важливіших переломних моментів україн-

ської історії — намагався використати О.Рябінін-Скляревський, пропонуючи АК низку публікацій звітів одеських та новоросійських генерал-губернаторів (1837, 1871, 1882 pp.).

Надзвичайна наукова вага і давнина — так можна коротко сформулювати критерії, за якими приймалося рішення щодо видання документів з «Архіву Коша Запорозької Січі» [11] — одного з найскладніших видавничих проєктів 20-30-х років. Це формулювання витримало навіть ідеологічний тиск 1931 р. і порівняння з темами «Жовтневої революції та історії Радянської влади» [12].

Про те майже таке саме обґрунтування вже не відіграло значної ролі у видавничій долі фонду «Новоросійської консисторії» — ще одного цікавого фонду Одеського крайарху. Його науковий опис так і не був не тільки складений, але й прийнятий як пропозиція [4, арк.72-73].

При підготовці довідкових видань, низку яких намічала АК, головним критерієм стало зробити найцікавіші архівні фонди, що розписувалися, максимально приступними для дослідників, ввести їх до наукового обігу. Саме так обґрунтовувалась необхідність видання наукового опису книг Генерального військового суду В.Барвінським [2, арк.28-28 зв.], такі ж підходи закладалися у план публікації «Огляду найважливіших фондів України» [2, арк.6-8].

Так продовжувалося доти, доки на перше місце не вийшли суто ідеологічні чинники. Тоді головним критерієм стала відповідність того або іншого збірника останнім настановам партії, що практично звело нанівець усі наукові критерії визначення актуальності археографічних праць, вироблених Археографічною комісією ЦАУ. Досить навести ту класифікацію критеріїв актуальності, що пропагувалася навіть у 70-х роках. Це відповідність ідеології марксизму-ленінізму, узгодженість із політикою КПРС, оригінальність і новизна постановки; ступінь і методологічна правильність розробки, наукова цінність документів, практичне значення для розвитку марксистсько-ленінської теорії, застосування у сучасній ідеологічній боротьбі тощо. Не дивно, що з такої точки зору не-актуальними оголошувалися публікації АК ВУАН та інші археографічні видання початку 30-х років [13].

Таким чином, протягом двох років найактивнішої своєї діяльності АК ЦАУ здобула певний науковий доробок. Її членами розроблялися засади видання документальних збірок з історії XVII, XVIII, XIX ст. ст., причому найрізноманітніших форм. Це і моновидання — «Остерська актова книга», і тематично підібрані «Акти до історії повстання Петра Іваненка», і корпусно-тематичне видання Запорозького архіву. Такі збірники мали аналогію серед едиційної продукції АК ВУАН, і принципи їхнього добору та видання значною мірою були спільними. Проте АК ЦАУ вела розробку і таких видань, що не мали ані зраку, ані аналогії — це описи — Коша Запорозької Січі, Генерального військового суду, нарешті, «Опис найва-

жливіших фондів України» — унікальний довідник по всіх архівосховищах і найцінніших фондах України. До визначення наукових принципів таких збірок залучалися провідні археографи ЦАУ — В.Веретеников, М.Горбань, В.Барвінський. Певні кроки робилися і щодо розробки наукових критеріїв актуальності документальних видань, де яких в цей період були віднесені невизначеність проблеми в історіографії та відсутність публікацій; неі; неприступність документів для дослідників або через їхню відсутність у сховищах України, або невпорядкованість фонду; найповніше відбиття певних історичних подій переломних епох історії України; надзвичайна наукова вага і давність.

Але на заваді втіленню в життя цих наробок АК став розрив між намаганням залучити до археографічної роботи якомога ширше коло архівістів та науковців, і доведенням до них засад і принципів підготовки видань, розроблених в АК. Потрібні були конкретні, всім зрозумілі настанови до організації археографічної праці. Протягом періоду, що розглядається, робилися намагання створити такі правила. Але остаточно — для всіх історичних документів, що знаходилися в центрі уваги АК — вони були сформульовані і оприлюднені лише наступного, 1931 р., коли в організації наукової праці непрохано і дуже брутально втрутилася ідеологія.

Примітки

1. Архівна справа. — 1930. — №2 (13). — С.93.
2. ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.994.
3. Передмова // Центральный архив стародавніх актів у Києві. збірник статей за ред. В.О.Романовського. — К., 1929. — С. VI.
4. ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.1194.
5. Бюлетень ЦАУ УСРР. — 1930. — №7 (51). — С.8.
6. ІР НБУВ, ІР, ф.33, спр.2485, арк.1-8.
7. ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.995.
8. Радянський архів. — 1932. — Кн.3 (18). — С.59-62.
9. ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.1086.
10. ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.1212.
11. Бюлетень ЦАУ. — 1929. — №8 (52). — С.3.
12. Див.: Передмова // Архів Запорозької Січі. Опис матеріалів. — К., 1931. — С. III.
13. Див.: Сергієнко Г. Я. До питання про критерії актуальності документальних публікацій // Архів України. — 1974. — №1. — С.14-15.